

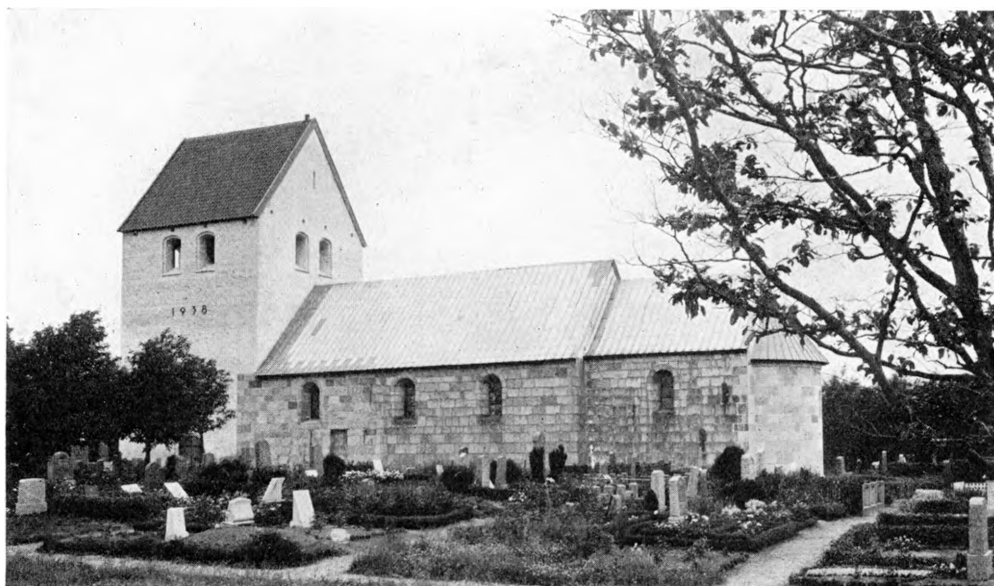

Fig. 1. Stagstrup. Ydre, set fra Sydøst.

E. M. 1939

STAGSTRUP KIRKE

HASSING HERRED

Omkring 1630 og 1666 havde Kongen Patronatsret¹ til Kirken, der er *Anneks* til Haring. 25. April 1699 blev Kirketienden uden Jus patronatus og vocandi tilskødet Fru Cornelia Bickers til Vestervig², og Kirken var paa private Hænder, indtil den overgik til Selveje 1. Januar 1916.

Kirken ligger nordligt i den spredte By. Kirkegaarden, hvoraf den nordlige Del endnu 1921 laa ubenyttet hen, ifølge Traditionen fordi Pestligene under den sorte Død var blevet begravet her³, hegnes af Kampestensdiger. Indkørselen fra Syd har korsmærkede Granitpiller fra 1926, en Laage mod Nord nymodens, røde Murstenspiller.

Bygningen bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt Apsis og Taarn fra 1938. Orienteringen har sydlig Afvigelse.

Den romanske *Granitkvaderkirke*, hvis o. 35 cm høje Sokkel er skraakantet, mistede i Begyndelsen af 1800'erne sin Apsis, som er genrejst 1938. Rundingens oprindelige Syldsten fandtes ved Gravning (Fig. 2), men kun enkelte af de krumhugne Kvadre, deriblandt et Par skraakantede Sokkelsten, er romanske; Østvinduet og alle de profilerede Gesimskvadre er nye. Kor og Skib, hvis Murhøjde er o. 4,90 m over Sökkelen, er grundigt omsat og har ikke bevaret oprindelige Vinduer, af hvilke der 1882 fandtes to paa Skibets Nordside, begge med Monolit-Overligger, men ellers af Mursten (Uldall); en enkelt Monolit-Overligger er indmuret i Skibets gotiske Vestvæg (Buevidde 80 cm,

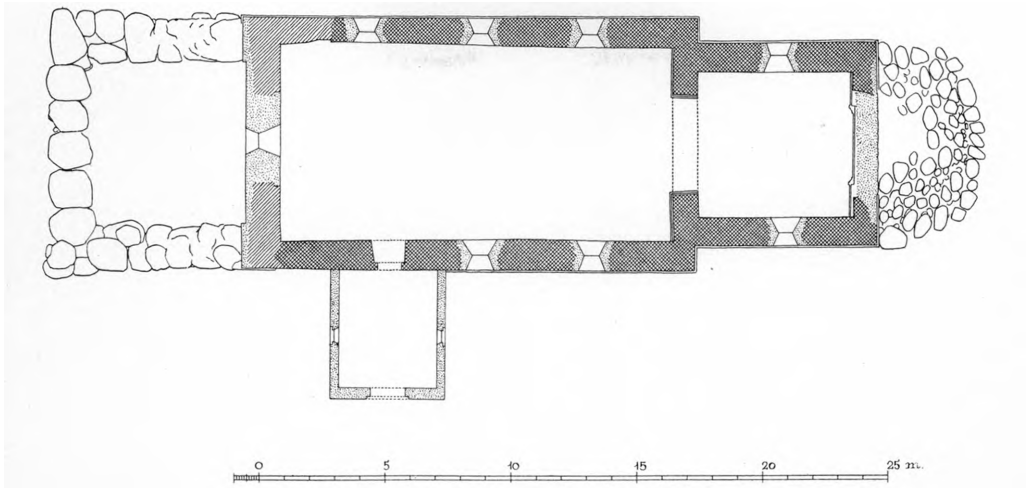

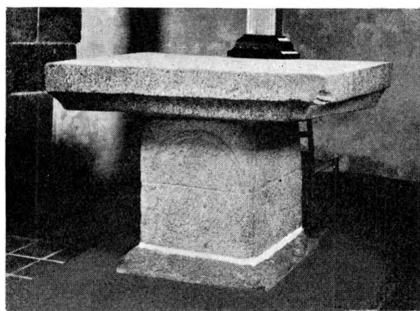
Fig. 2. Stagstrup. Plan. 1:300. Maalt af C. G. Schultz 1937. Fundamenter efter J. Foged 1938.

falsede Overhjørner), og blandt løse Kvadre er fundet et Fragment af en Underligger. Dørene er begge tilmuret; den knap 100 cm brede Syddør, som ikke bryder Sökkelen, har en anselig Overligger med et svagt fordybet, halvrundt Tympanonfelt, indrammet af en svag, forsænket Rundstav. Den tilsvarende, nu 105 cm brede Norddør nøjes med en spinkel, glat Overligger. Af Stenhuggerfelter findes paa Korets Nordside en rektangulær Fordybning, 28×9 cm, med trugagtigt hullet, indtil godt 3 cm dyb Bund, paa Korets Sydside et o. 20 cm højt, 28,5 cm bredt T-formet Felt, kun svagt fordybet. I Skibet er der et Par smalle, dybe, aabne Indsnit i Kvaderkanter.

I det *Indre* er i det mindste Koret og Triumfmuren helt kvaderklædt. Den anselige Apsisbue, hvis nordre Vange 1938 fandtes velbevaret bag Tilmuringen, har Kragsten med Skraakanter, løbende om Vesthjørnerne; den svarer smukt til den store, brede Triumfbue, hvis Top næsten naar op til Skibets Loftsbjælker. Den sidstnævntes Vanger har Dobbeltsokkel (S. 470, Fig. 17) med et Skraakantskifte under attisk Profil; begge Skifter fortsætter om Vesthjørnet under Triumfvæggens søndre Del, Skraakanten alene under den nordre. Kragstenene (S. 469, Fig. 5) er profilerede med Hulkant under Rundstav, paa den søndre om begge Hjørner, paa den nordre kun om Vesthjørnet. Triumfmurens Taggavl er over Loftet af smaa Marksten, men nederst findes paa Østsiden eet, paa Vestsiden to Kvaderskifter, hvilket kunde tyde paa, at Skibet oprindelig har været lidt højere end Koret. Gulvet sænkedes 1938 og ligger nu i samme Højde som det oprindelige, hvis Pikstensbrolægning maatte opbyrdes. Bag Syddørens trinslidte Sokkelsten var der i Murtykkelsen lagt et Par Kvadre, der sammen med Sidevangernes Syldsten har dannet et indre Dørtrin, o. 20 cm over Gulvet. Skibets Gulvhøjde konstateredes ogsaa i Triumf-

E. M. 1939

Fig. 3. Font
(S. 508).

E. M. 1989

Fig. 4. Stagstrup. Alterbord
(S. 507).

E. M. 1938

Fig. 5. Gravsten
(S. 511).

buen i Højde med nederste Sokkelskiftes Underkant; derover laa et Munkestensgulv, og det yngste Gulvlag skjulte det øverste Sokkelled. I Koret var det oprindelige Gulv stærkt forstyrret af Gravlæggelser; men der har sikkert været Trin op til Alterbordet, ved hvis Sydside der sporedes Rester af Stenpikning kun 4 cm under Sokkelprofilens Underkant.

Ændringer og Tilføjelser. Kirken har haft et sengotisk *†Taarn*, der siges at være blevet ødelagt ved en Brand 1810 (M.-Petersen), men til hvis Nedbrydning der allerede var givet Tilladelse ved Reskript af 2. Juni 1809⁴. Ved dets Opførelse var hele den romanske Vestgavl blevet ombygget med gule Munkesten i Munkeskifte og gennembrudt af en velformet, spids, til begge Sider dobbeltfalset Taarnbue, over hvilken der endnu 1876 saas Spor af en Krydshvælving (M.-Petersen). Ifølge Regnskabet 1690 havde Taarnet »Tindinger« (ɔ: kamtaktede Gavle); paa dets Fundamenter (Fig. 2), der udgravedes 1936, byggedes der 1938 et *nyt Taarn*, ligesom det gamle jævnbredt med Skibet. Det hvælvede Taarnrum, med Indgang fra Syd, tjener nu som Vaabenhus.

I en Synsforretning 1631 siges Muren paa Østenden at være nederfalden paa Jorden, mens nørre Side var saa skrøbelig, at man kun med stor Fare kunde gaa i Kirken; ved Taarnet var Muren ganske ond og fordærvet og »fejlede« baade Kalk og Sten; seks Vinduer paa Kirken var slet ude og de andre fejlede baade Glar og Bly. Blytagene var fulde af Huller⁵. 1687 nedtog Murmester Thomas Christensen i Skyum Muren mellem Høj- og Lavkirken og opmurede den igen. 1693 fik Murmester Jens Knudsen 35 Sldr. for at nedbryde 15 Alen Mur paa Nordsiden, atter opmure dem og indlægge 4 Murankre. 1695 nedbrød han fra øverst til nederst »Sakristiets« (Apsidens) Mur og opmurede den igen, hvilket var 9 Alen, endvidere blev 4 Alen af Korets Sydøstmur omsat (Rgsk.). Da Apsiden omtales som Sakristi, har den sikkert været afskilret fra Koret ved en (gotisk) *†Spærremur*.

Samtidig med Apsidens og Taarnets Genopførelse nedreves et lille *†Vaabenhus* fra 1860'erne, foran Syddøren, som tilmuredes.

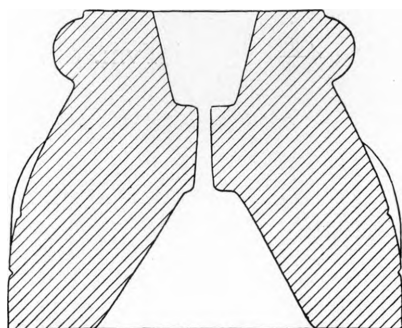

Fig. 6. Stagstrup. Fontefod. Snit. 1:10. Maalt af C. A. Jensen 1938 (S. 508).

Hovedstandsættelsen 1938 ledes af Arkitekt Jens Foged, Tisted.

Endnu 1882 (Uldall) havde Vinduerne Murkarme, Korets søndre spidsbuet og falset, det nordre rundbuet, Skibets Sydvinduer fladbuede. Snart efter blev Kvadmurene omsat og de ældre Vinduer erstattet med ny-romanske Granitvinduer (som vist paa Planen Fig. 2). Ved Hovedstandsættelsen 1938 flyttedes et Vindue fra Vestgavlen til Skibets Sydмур. De romanske Bygningsafsnit staar med blanke Kvadre, Taarnet hvidkalket. De omsatte Fyrretagværker, der er iblandet gammelt Egetømmer, er blytækkede; en Blyplade paa Korets og en anden paa Skibets Nordside bærer Aarstallet 1784. Kor og Skib har Bjælkelofter.

KALKMALERIER

Ved Udhugning til en Skorsten fremkom der 1928 paa Triumfvæggens nordre Del Spor af et kalkmalet Baand, bestaaende af to Borter kantet med rødt, hvorimellem et Zig-zagbaand, hvis trekantede Felter udfyldtes af trebladede Blomster. Under Baandet iagttoges svage Farvespor (rødt og gult), sikkert fra figurlige Fremstillinger som i Lodbjerg. Dekorationen synes malet o. 1550.

INVENTAR

Alterbord (Fig. 4), romansk, af Granit, 105 cm højt, hvilende paa en uregelmæssig Kvadersokkel med groft tilhugget Skraakant paa alle fire Sider. Bordpillen, 62—63 cm høj, 64 bred og 59—60 tyk, er firkantet og tværdeles af en hugget Fure, der paa alle fire Sider bærer en Rundbue i lavt Relief. Monolitpladen, 148—154 × 105 × 22—25 cm, har svagt hulet Skraakantprofil. Pladens sydøstre Hjørne (sml. Fig.) er afskaaret med en Huling, der deles af en lille Rundstav, formodentlig et Stenhuggerfelt til Fjernelse af en uregelmæssig Fordybning i Stenen. Omtrent midt i Pladen er en *Helgengrav* af sæd-

E. M. 1939

Fig. 7. Stagstrup. Alterkalk
(S. 508).

vanlig aftrappet Type, selve Graven uregelmæssig rund 4—4,5 cm i Tvm. og 4,5 dyb, Rummet til Dækstenen, der bestaar af rødlig Sand- eller Kalksten, maaler 21,5 × 13 × 2,5 cm. I Graven fandtes et *Relikviegemme*, en Blyæske med Laag o. 2,5 × 2,5 cm, dannet af to tilskaarne, ombøjede Blyplader; paa Laaget er en utydelig Indridsning. I Kapselen fandtes kun svage Rester af Silketøj.

†*Alterklæde* af blommet Atlask skænkedes 1687 (Rgsk.).

Som *Alterprydelse* tjente allerede 1876 et forgyldt Kors. †*Altertavle* har været en Fløjtavle. Ved en Synsforretning 1636 omtales den som ganske meget »forhaffuit«, saa den fattes baade Limning og Maling.⁶ 1876 laa paa Loftet »to store Alterskabsdøre, som vistnok oprindeligt har haft gode Malerier, men som nu ere overmalede med daarlige Billeder fra forrige Aarhundrede« (M.-Petersen). 1687 nedtog Christen Jensen,

Snedker i Elsted, Tavlen over Alteret, forfærdigede og ophængte den igen for 1 Sldlr. og 2 Mk.

Altersølv. Kalk (Fig. 7) fra 1630'erne, nu 20 cm høj. Foden har over den fornyede Standkant seks runde Tunger; fornyet, cylindrisk Skaft; rund Knop med glatte, svagt opdrevene, hulkantede Rundtunger paa Over- og Undersiden og herimellem lave Rudebosses. Nyere Bæger, let udbuget med udsvajende Overkant. Under Foden graveret: »23½ lod« og svagt indridset: »10 L«. *Disk* med smal Kant, stemplet: Brink. 1631 omtales †*Kalk* og †*Disk* som øde og fordærvede⁵.

Alterstager (Fig. 8) fra 1623, 55 cm høje, med klokkeformet Fod, fladt Kugleled over skarp Skaftning og foroven høj, slank Baluster. Paa Foden graverede Renaissanceversaler: »Anno 1623« (N'erne spejlvendte).

†*Messehagel* af rødt Fløjl med Guldkniplinger, nævnt 1687 (Rgsk.).

Font (Fig. 3 og 6), romansk, af Granit, af Tybotype. Kummen, o. 75 cm i Tvm., har vanlig Mundingsprofil, forneden indristede Bægerblade og i Overkanten fire fordybede Kors; Afløb midt i Bunden. Foden har ret plumpe Hjørneknopper.

Fad, gammelt, glat, 53,3 cm i Tvm.

†*Korgitter*. Brudstykker laa 1876 paa Loftet, »med malede Ornamenten i slet Stil fra forrige Aarhundrede« (M.-Petersen).

Prædikestol (Fig. 9) i Renaissance, fra o. 1600, af Tistedtype; de fem Storfelter, af hvilke det ene sidder i et Vægfang, har brede, undersætsige Bueslag

med slyngbaandprydede Buer over kannelerede Pilastre med Listekapitæler; paa Hjørnerne staar en eller to Søjler med Æggestavkapitæl og Prydbælte med Diademhoved og Frugtbundter; bag Søjlerne har Rammeværket Kasetteværk; Postament- og Frisefremspring bærer Diamantbøsser; Kasetteværksnedhængene er nye, ligesom tre af de fem Englehoveder, der nøje svarer til Tistedstolens. Lille, kræmmerhusformet Underbaldakin omgivet af Volutbøjler; ny Opgang og Himmel. 1938 blev Størstedelen af den oprindelige Staffering fremdraget⁷ under fire Overmalinger, af hvilke den ældste stammede fra o. 1710, den yngste var en Egetræsaadring. I Storfelterne: Kristi Bespottelse, Kristus paa Korset, Opstandelsen, de tre Kvinder (det sidste Felt tomt) og i de nedre Smalfelter Brystbilleder med Straaleglorier: Kristus med Verdenskuglen, set i Profil, og de fire Evangelister med deres Tegn mellem Buelinjer, flankeret af Frugtklaser; i Matthæus' Bog et sammenskrevet H K, sikkert Malerens Signatur. Malerierne er flot og flygtigt gjort, med bred, løs Pensel, Farverne dæmpede, Klædebonnene brunrøde og mosgrønne; selv de svovlgule, blegrøde og graa Himle virker ikke paa-gaaende. De tre Kvinder ved Graven er tegnet i større Format. I de øvre Smalfelter gylden Fraktur paa sort: »Ioh. 8, Luca 21, ps. 119, MAT X og essa 52«.

Stolestader (Fig. 11). Af Renaissancestader fra o. 1600 er bevaret nogle faa Dobbeltgavle med halvrund Afslutning; under et fremspringende Gesimsled med Profiltandsnit er Arkadefelter med riflede Pilastre og Listekapitæler og Bueslag med en nedre Bort af cirkelstemplede Tunger; i Bueslaghjørnerne er Treblade; selve Gavlfelterne fyldes af Halvrosetter i lavt Relief med forskelligt udformede Midtskiver: Bladværk, Lilje, Halv- og Helrosetter, Hvirvelrosetter, Skiver etc. Et Panel bar en 1876 optegnet, fordybet Versalindskrift: »Anno 1625 16. September da blef d[e]t[t]e Arb(ejd) gord i[n] nomine MOLTLLGV(?)« og derover: »b T.«

Af *†Præstestol* (Fig. 10) fra o. 1625 opbevares i Nationalmuseet et gennembrudt *Relief af Eg, forestillende Syndefaldet; den naive, karakteristiske Udførelse viser samme Haand som Skyumtavlen (S. 518).

**Dørfloj* til Syddøren med Jernbogstaver: »AMWA 1775«; i Tisted Museum.

†Ligbaare skænket 1690 af Niels Povelsøn (Rgsk.).

Skib, fregatbygget, skænket til Minde om Herman Badstue 8. Juni 1862.

Klokke, omstøbt 1887 af Chr. Christensens Enke, Aarhus.

Den tidligere *†Klokke* var af slank, unggotisk Type, uden Indskrift. Tvm. o. 65 cm. En *†Klokke* afleveredes ved Klokkeskatten 1601.

E. M. 1939

Fig. 8. Alterstage
1623 (S. 508).

E. M. 1939

Fig. 9. Stagstrup. Detail af Prædikestol (S. 508).

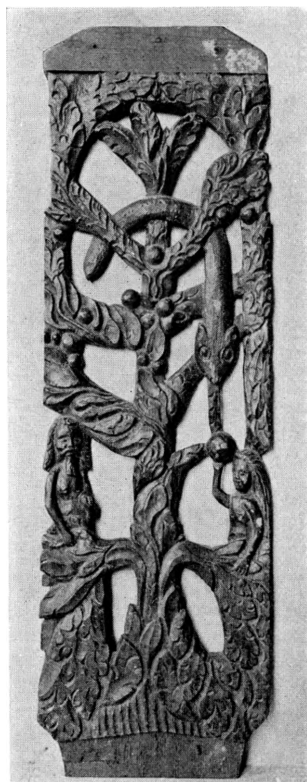
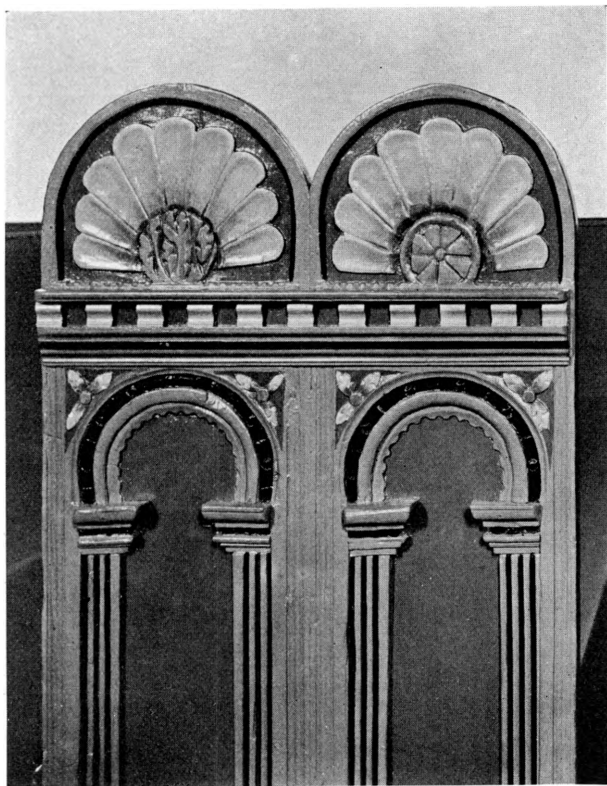

Fig. 10. Detail af *Præstestol
(S. 509).

E. M. 1939

Fig. 11. Stagstrup. Stolestadegavle
(S. 509).

GRAVMINDER

Gravsten (Fig. 5), romansk, af Granit, 73 cm høj over Jordlinjen, skriftløs, Gavlsten til et Gravminde af Type som Sjørrind Bispegrav, men den vandret liggende Sten har her været anbragt i en 27 cm høj og o. 19 cm dyb Midtfals. Over denne er hugget et kraftigt fremspringende, græsk Kors med Skive i Skæringen; Partiet under Jordoverfladen er utilhugget. Opstillet udenfor Skibets Syddør. Den tilsvarende †Gavlsten blev ituslaaet 1861 og var 1887 indmuret ved Laagen Syd for Kirken.

†*Begravelse*, aaben, fandtes o. 1730. »Omkring Lemmen derpaa i en Træ-Ramme« læstes: »Herunder hviler hæderlig og vellærd, nu salig Her Daniel Andersøn [Prenter], Sognepræst til Harring og Staustруп, som døde Aar 1656 den 3. Martii. Gud give hannem en glædelig Opstandelse etc.«.⁸

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1687—96, div. Aar (LA. Viborg). Museumsindberetninger af J. Magnus-Petersen 1876, N. Tjernsø 1910 (Inventar), C. A. Jensen og E. Moltke 1938.

Chr. Heilskov: Personalthistoriske Indskrifter fra Hassing Herred, i AarbThisted. 1928. S. 415 f.

Thura: Aalborg Stift S. 500—03. F. Uldall: Optegnelser om de danske Landsbykirker III. 1882. S. 5 f. (NM).

¹ Fortegnelser over Danmarks Kirker o. 1630 og 1666 (RA). ² Matriklen 1664 med Tilføjelser (RA). ³ Trap. I. Udg. II. 1859. S. 131. Thisted Amts Avis 19. Okt. 1921. ⁴ Trap. 4. Udg. V. 1924. S. 393. ⁵ Hassing Herreds Tingbog (LA. Viborg) 14. April 1631: ⁶ Smst. 14. Juli 1636. ⁷ Restaureringsberetning ved Maler Georg N. Kristiansen. ⁸ Thura S. 500 f.

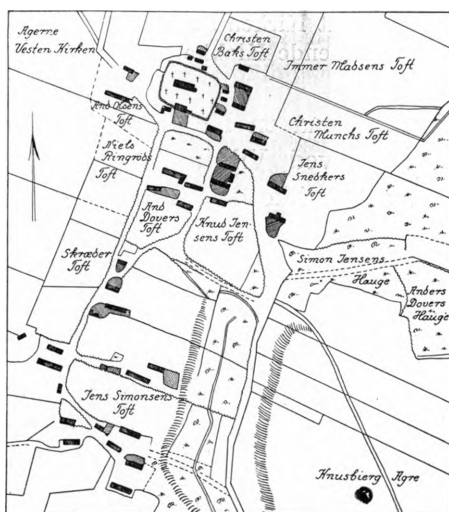

Fig. 12. Stagstrup 1788.